

Науково-дослідний інститут приватного права
і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
НАПрН України

Юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника»

**Корпоративне право України
та інших європейських країн:
порівняльно-правова
характеристика**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за матеріалами Всеукраїнської
науково-практичної
конференції**

26-27 вересня 2014 року

м. Івано-Франківськ, 2014

УДК 347(477)(082)

ББК 67.9 (4Укр)404я43

К68

Рекомендовано до друку Вченою Радою Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України (протокол №10 від 26 листопада 2014 року)

Редакційна колегія:

В.В. Луць – академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва ім. академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України;

О.Д.Крупчан – доктор юридичних наук, академік НАПрН України, директор НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

В.А. Васильєва – доктор юридичних наук, професор, директор Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені В.Стефаніка, завідувач лабораторії проблем корпоративного права;

К68 Корпоративне право України та інших європейських країн: порівняльно-правова характеристика [текст]: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 вересня 2014 р., м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В.В.Луця. – Івано-Франківськ, 2014. - 229 с.

У збірник включені тези наукових доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, організованої Лабораторією проблем корпоративного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України спільно з Юридичним інститутом Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаніка та проведеною у м. Івано-Франківську 26-27 вересня 2014 р. В тезах доповідей висвітлюються результати наукових досліджень порівняльно-правової характеристики корпоративного права України та інших європейських країн.

Для студентів, слухачів, курсантів юридичних факультетів, науковців, практичних працівників та всіх зацікавлених осіб.

© Науково-дослідний Інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України, 2014

© Юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаніка», 2014

Васильєва В. А.

*доктор юридичних наук, професор,
директор, завідувач кафедри цивільного
права Юридичного інституту
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника*

ПРОМИСЛОВА ВЛАСНІСТЬ І КОРПОРАТИВНА ВЛАСНІСТЬ: КОНКУРЕНЦІЯ НОРМ

В межах поставленої проблеми дослідження нам слід виокремити групу об'єктів інтелектуальної власності, які в результаті корпоративної трансакції можуть переходити від автора до корпорації як інвестиція до статутного капіталу. Об'єкти інтелектуальної власності, будучи формою участі у корпорації, набувають ознак корпоративної власності і попадають у сферу регулювання корпоративного права.

Проаналізувавши об'єкти інтелектуальної власності через призму корпоративного інтересу, очевидно, що в розрізі дослідження найпривабливішим буде цікавити інститут промислової власності та його об'єкти .

Аналізуючи їх як вклади до статутного капіталу корпорацій, слід окреслити особливості такого товару в порівнянні із матеріальними речами.

Права інтелектуальної власності товар особливий, що має відмінні від інших об'єктів цивільних прав ознаки. Перш за все це зовнішній вираз цих об'єктів. Який як правило закріплений на матеріальному носіїві та здебільшого визначальна інформаційна складова самого винаходу. Право на об'єкти інтелектуальної власності, будучи за своєю природою абсолютним, може використовуватися одночасно декількома володільцями, що не скажеш про власника речових прав. І ось тут надзвичайно важливо як держава закріплює та гарантує абсолютне право власнику – право на власний розсуд використовувати та розпоряджатися

інтелектуальним продуктом. Разом з тим, на деякі об'єкти патентного права мають права самостійно і незалежно один від одного декілька осіб. Такі абсолютні права в літературі іменують квазі-абсолютними правами [3].

Проаналізувавши процес та правові форми реалізації майнового права інтелектуальної власності і його трансакції у статутний капітал слід виділити наступні етапи на цьому шляху. Прийняття рішення про допуск такої участі у статутному капіталі як внесення майнових прав. Це рішення відображається в установчих документах. Важливим документом з огляду на це є установчий договір. І хоча сьогодні укладення установчого договору не є обов'язковим корпоративним актом, сааме при такій умові слід засновникам(учасникам) порадити укладати цей договір.

Отже, умовами легітимізації інтелектуального продукту як оборотного товару є наступне:

- обов'язковість державної реєстрації прав на нього, що підтверджується охоронним документом;
- наявність обов'язкової сплати зборів за підтримання чинності охоронного документа.

Якщо проаналізувати ці ознаки патентного права на предмет придатності до трансакції у статутний капітал, то перш за все за ознакою інвестиційної привабливості цікавим для учасників товариства є одноосібне володіння створеної корпорації інтелектуальним продуктом. Певними виключеннями з цього правило може бути участь усіх співавторів у формуванні статутного капіталу. Питання доцільності формування статутного фонду за рахунок внесення засновниками (учасниками) об'єктів промислової власності вирішують за погодженням самі учасники товариств. При умові формування статутного фонду із залученням об'єктів патентного права, укладення або приєднання до установчого договору є необхідним для будь-якого організаційно-правового виду корпорації. При формуванні статутного капіталу може виникнути питання про змішану форму участі у його формуванні. На нашу думку немає перешкод для комбінованого внеску як у грошовій формі, так і у формі інтелектуального капіталу.

Особливості передачі прав інтелектуальної власності до статутного фонду корпорації повинно узгоджуватися та бути оптимальним з урахуванням особливостей двох правових інститутів корпоративного права та інституту інтелектуальної власності. Така форма участі у формуванні майна юридичної особи повинна бути прозорою та ефективною.

Для трансформації у статутний капітал інтелектуальний продукт повинен набути рис товару. У цьому сенсі важливою є його об'єктивна грошова оцінка. При внесенні до статутного капіталу майнових прав слід визнати за необхідне проведення їх незалежного оцінювання. Хоча законодавець не приписує це в імперативній нормі, зазначаючи, що оцінка майна проводиться у випадках, встановлених законодавством, міжнародними угодами, на підставі договору, а також на вимогу однієї із сторін угоди [2].

Професійне оцінювання інтелектуальної власності дає змогу:

- визначити розмір частки при внесенні у статутний капітал;
- регулювати обсяг амортизаційних відрахувань і створювати фонди на поновлення нематеріальних активів;
- визначити вартість об'єктів при виході із товариства та виплаті частки у грошовій формі;
- визначити розмір збитку або розмір компенсації щодо незаконного використання об'єктів, що є у власності підприємства, в тому числі самим автором.

Участь у формуванні статутного капіталу майновими правами слід відобразити і у статуті, в якому зазначається частки усіх засновників і визначається їх вартість у грошовому еквіваленті. При внесенні майнових прав не виключається і змішана форма участі: майнові права плюс грошовий внесок.

На виконання договору, юридичній особі передаються документи. Що посвідчують виключне правоволодіння або при необхідності здійснюється переоформлення такого документа.

І насамкінець, реєстрація виключних прав у ліцензійній палаті.

Отже, для передачі прав на інтелектуальну власність необхідно не тільки передбачити форму такого внеску в установчому документі, але і після реєстрації підприємства укласти відповідний договір.

Чинне законодавство передбачає спеціальну форму розпорядження майновими правами на інтелектуальну власність. Відповідно до ст.1107 ЦКУ це може бути винятково письмовий договір. Формами розпорядження такими правами є ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійний договір; договір про створення за замовленням і використання об'єкта інтелектуальної власності; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Окрім правової формалізації факту передачі до статутного капіталу, не менш важливим є встановлення режиму використання цього об'єкту, порядок продовження строку дії охоронного документу та порядок виходу із корпорації такого вкладника. Тому в контексті корпоративного інтересу адекватною правовою формою такого режиму буде укладення договору про передачу майнових прав інтелектуальної власності. Саме у такому сенсі патентно-ліцензійні договори повинні бути адаптовані до корпоративних відносин, адже при умові формування статутного фонду за рахунок інтелектуальної власності на перший план виступає не порядок користування об'єктами інтелектуальної власності встановлений між двома суб'єктами, а договір як підстава передачі майнових прав у власність підприємству та порядок його використання, що має бути максимально ефективний. Відносини, що виникатимуть на підставі такого договору будуть за своєю природою зобов'язальними, а не корпоративними.

Подвійна природа договору про передачу майнових прав проявляється у тому, що він одночасно підтверджує факт передачі майнових прав у власність і закріплює режим користування цими правами. На відміну від інших видів цивільно-правових договорів з передачі майна у власність, друга іпостась договору щодо користування правами інтелектуальної власності пов'язана із передачею тільки майнових прав іншому суб'єкту. Залишення абсо-

лютих прав за власником продукує необхідність закріплення в договорі порядку користування майновими правами. Конструкція договорів з передачі виключних майнових прав повинні бути модифіковані і максимально адаптовані до завдань корпоративного регулювання.

Визначальним для змісту такого договору є видача ліцензії (надання дозволу) автором для використання іншою особою. Відповідно до ст. 1108 розмежовують чотири види ліцензії. Найбільш прийнятною для сфери корпоративних відносин є виключна ліцензія. Вона надає власнику виключне право на використання об'єкта інтелектуальної власності, не допускати видачі такої ж ліцензії третім особам та утримуватися від використання продукту інтелектуальної власності самим ліцензіаром. Виключна ліцензія надає право ліцензіату використовувати будь-які способи захисту своїх порушених прав.

Обмінявши інтелектуальний продукт на корпоративні права, автор-учасник зобов'язаний піклуватися про патентну чистоту інтелектуального капіталу. Майнові права автора, будучи «похідними» від абсолютного немайнового права автора, впливають на правові наслідки при припиненні корпорації чи виходу учасника із корпорації. Чи вправі у будь-якому випадку учасник товариства претендувати на повернення йому майна в натурі? Як у цьому випадку захистити інтереси товариства, яке у свій час погодилося на таку інвестицію і можливо впровадило у виробничий процес певні наукові відкриття або ж стало знаним на ринку завдячуючи певним знакам для товарів чи послуг?. Перш за все слід закріпити як диспозитивну норму щодо «форми» оплати частки такому учаснику за відчуження корпоративних прав. Аналогічна проблема буде мати місце при умові відчуження своєї частки третій особі? Чи вправі вона претендувати на статус володільця виключних майнових прав чи тільки на відповідну частку? Чи варто пов'язувати три суб'єкти правом корпоративним, зобов'язальним та правом інтелектуальної власності?

При умові, якщо це положення не буде врегульовано у засновницькому або ліцензійно-патентному договорі, то кінцеве

вирішення цього питання слід віднести до компетенції загальних зборів. Адже проблему конкуренції норм права інтелектуальної власності та корпоративного права можна справедливо вирішити тільки в площині реального часу і обставин. Переважними повинні стати інтереси корпорації і аргументом на користь такого висновку є розгляд майнових прав інтелектуальної власності як інвестиції у розвиток підприємства. Напевне факт влиття об'єкту інтелектуальної власності до майна товариства також виставляє правові пріоритети у регулюванні.

Право інтелектуальної власності, як і корпоративне право включає у свій зміст сукупність прав: майнових і не майнових. Закріпивши абсолютність та невідчужуваність немайнових прав, і визнаючи товарну спроможність майнових, законодавець змушує нас балансувати між конкурентними нормами щодо обороту майнових прав. Слід стверджувати, що при участі у формуванні статутного капіталу інтелектуальною власністю, об'єкти інтелектуальної власності, що належать підприємству і подальший їх оборот повинен відбуватися не тільки з врахуванням установчих документів, але за правилами патентного права. А взамін цього створений новий об'єкт цивільного обороту суб'єктивне корпоративне право «входить» у звичне для суб'єктивного корпоративного права правове поле. Спеціальний режим обороту не пов'язується із формою оплати за нього.

Оборот корпоративних прав учасника, який покрив їх вартість інтелектуального капіталу, повинні обертатися максимально без перешкод. Одночасно, слід виставити певні правові обмеження. Власник майнових прав інтелектуальної власності на перший погляд втрачає правовий зв'язок із своїм творінням. Проте, він залишається перебувати у правовій зв'язаності як сторона ліцензійно-патентного договору і як володілець немайнових прав, може претендувати на повернення майнових прав, при прийнятті такого рішення юридичною особою. Тому з врахуванням наведених аргументів слід напевне рекомендувати засновникам корпорацій, погоджуючись на участь у формуванні статутного капіталу за рахунок майнових прав інтелектуальної власності віддавати пере-

вагу отриманню виключних майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності. На реалізацію цього завдання варто укласти із автором –учасником договори про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності.

З врахуванням такої ознаки юридичної особи як її майнова відокремленість, слід визнати, що найбільш адекватною формою використання майнових прав інтелектуальної власності надає використання моделі відступлення виключних прав на об'єкти промислової власності, в результаті чого підприємство стає їх абсолютним право володільцем.

«Перейшовши» на баланс до юридичної особи майнові права промислової власності входять до складу майна юридичної особи як нематеріальні активи. Не втрачаючи своєї індивідуальності, Разом з цим вони підпадають під правовий режим майна юридичної особи. Бажано, щоб передане майнове право було за правовим режимом максимально наближене до абсолютного права власності. По-перше, це спростить постійні застереження при встановленні правового режиму, а по-друге, - не може не вплинути на вартість такого капіталу.

Трансакція прав інтелектуальної власності в корпоративні права повинна вписуватись у корпоративне законодавство, яке буде виступати спеціальним до норм інституту інтелектуальної власності. За умови використання договірних конструкцій для передачі прав збереження істотних умов цих договорів має бути визначальним при створенні корпорації. Презюмується безповоротна трансакція майнових прав, якщо інше не передбачено договором. Учасник товариства, що брав участь у формуванні статуту товариства майновими правами, набуває весь комплекс корпоративних прав нарівні з іншими учасниками. Разом з цим на нього додатково покладаються обов'язки підтримання патентоспроможності його інтелектуального об'єкту. При укладенні установчих документів важливо передбачити механізм виходу із ситуації при втраті патентоспроможності таким об'єктом. Йдеться про запровадження компенсаційних механізмів з відшкодування збитків. І за таких ситуацій норм права інтелектуаль-

ної власності буде недостатню. Варто рекомендувати учасникам передбачати спеціальні санкції у локальних нормативних актах корпорації та засновників. Як рекомендація, може бути запроваджено механізм нарахування штрафних санкцій за аналогією із пенею за несвоєчасне внесення засновником грошових коштів як частки у статутний капітал.

Підсумовуючи, слід зазначити, що оборот нематеріальних активів, в першу чергу немайнових прав з часом буде відвойовувати собі все більшу частину цивільного обороту. Визнавши майнові права товаром, ми стоїмо на порозі правового перерозподілу між оборотом тілесних речей і нематеріальних. Цивілізаційні виклики продукують проблеми вирішення яких буде вимагати все нових правових підходів і конструкцій.

1. *Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV (із змінами) // Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003 – 2003 р., №40*
2. *Закон України « Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» 12.07.2001 № 2658-III (із змінами) // Відомості Верховної Ради України від 23.11.2001. – 2001 р., №47.*
3. *Дозорцев В.А. Понятие исключительного права// Юридический мир. – 2000. - № 3,9.*